

Nikos Kazantzakis
VIIMNE KIUSATUS

Nikos Kazantzakis

VIIMNE KIUSATUS

Uuskreeka keelest
Kalle Kasemaa

JOHANNES ESTO ÜHING

Originaal:
Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΠΕΙΡΑΣΜΟΣ
ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ

Toimetanud Sirli Lember
Kaanekujundus Maarja Roosi
Küljendus Urmas Tamm

Raamatu väljaandmist on toetanud
Eesti Kultuurkapital

© Kazantzakis Publications (Patroclos Stavrou). Athens, Greece
© Tõlge eesti keelde Johannes Esto Ühing, Kalle Kasemaa 2007
© Järelsõna Ain Riistan 2007

ISBN 978-9985-876-63-3

Autori eessõna

Kristuse kahetine loomus on minu jaoks alati olnud sügav ja läbitungimatu saladus, nii väga inimlik, nii väga üliinimlik jõuda Jumalani, või täpsemalt, et inimene läheb tagasi Jumala juurde ja samastub temaga. See igatsus, ühtaegu müstiline ja tegelik, rebib minus lahti haavad, sügavad haavad.

Lapsepõlvest peale oli mu esmaseks mureks, millest toituisid kõik mu rõõmud ja kurvastused, vahetpidamatu, armutu võitlus vaimu ja liha vahel.

Minus peituisid ürgsed inimlikud ja eelinimlikud Kurja pimedad jõud; minus olid ürgsed inimlikud ja eelinimlikud Jumala valguse jõud; ning mu hing oli lahinguväli, kus need kaks väge kohutuisid ja võitlesid.

See oli mu mure. Ma armastasin oma keha ega tahtnud, et see kaotaks; ma armastasin oma hinge ega soovinud tema allajäämist. Ma nägin vaeva, lepitamaks neid kahte vastandlikku kosmilist jõudu tundma, et nad pole vaenlased, vaid liitlased, ning et nad rõõmustaksid – ja mina rõõmustaksin koos nendega – üksmeele üle.

Iga inimene on jumalinimene, liha ja vaim. Sel põhjusel pole Kristuse saladus üksnes teatud usundi saladus, vaid on üliinimlik. Igas inimeses puhkeb Jumala ja inimese võitlus ning ühtaegu igatsus leppimise järele. Enamasti on see võitlus alateadlik ega kesta kaua, sest hing ei suuda kaua lihale vastu panna; ta raskeneb, muutub lihaks, ning võitlus on läbi. Kuid vastutustundelistel inimestel, kelle silmad on päeval ja ööl suunatud kõrgemale kohusele, puhkeb liha ja vaimu vahel halastamatu võitlus, mis võib kesta kuni surmani.

Mida tugevamad on hing ja liha, seda viljakam on võitlus ja seda rikkam on lõplik kooskõla. Jumal ei armasta nõrku hingi ega lõtvu kehi. Vaim tahab võidelda tugeva lihaga täis vastupanu. Ta on lihasööja lind, kellel on lakkamatult nälga, kes õgib liha ja laseb sellel kaduda, samastades seda endaga.

Võitlus liha ja vaimu vahel, mäss ja vastupanu, leppimine ja allaheitlikkus, ning lõpuks, mis on võitluse kõrgeim eesmärk, ühekssaamine Jumalaga – see on tee, millele asus Kristus ja millele ta kutsus meidki, et me käiksimme ta veristes jälgedes.

Et jõuda sellele kõrgeimale tipule, kuhu jõudis Kristus, lunastusse esmik – see on võitleva inimese ülim kohustus.

Seepärast on vaja, selleks et suudaksime talle järgneda, sügavalt tunda tema võitlust, läbi elada seda, kuidas ta võitis maa õitsvaid püüniseid, kuidas ta tõi ohvriks inimese suured ja väikesed rõõmud ning kuidas ta tõusis, minnes ohvriks ohvrile, kangelasteolt kangelasteole, võitluse kõrgeimale tipule, Ristile.

Ma pole iial jälginud suurema kartusega tema verist teekonda Kolgatale, ma pole kunagi elanud läbi Kristuse elu ja kannatust sellise pingega, sellise arusaamise ja armastusega kui neil päevil ja õil, mil ma kirjutasin „Viimset kiusatust“. Kirjutades seda inimese suure mure ja lootuse tunnistust, olin nii liigutatud, et mu silmis olid pisarad. Kunagi polnud ma tundnud nii magusasti, nii valusasti langemas Kristuse verd tilka tilga haaval mu südamesse.

Kristus, selleks et tõusta ohvri tipule, Ristile, vaimsuse tipule, Jumala juurde, käis läbi kõik võitleva inimese järgud. Kõik, ning seepärast on tema kannatus meile nii tuttav, sest me kannatame koos temaga, ning seepärast paistab tema lõplik võit meile nii väga ka meie tulevase võiduna. Kõik see, mis Kristuses on sügavalt inimlikku, aitab meil teda mõista, teda armastada ning järgida tema kannatust, nagu oleks see meie enda kannatus. Kui temas poleks seda sooja inimlikku elementi, siis ei suudaks ta iial sellise kindluse ja õrnusega puudutada meie südant; siis ei saaks temast meie elu eeskuju. Me võitleme, me näeme tedagi võitlemas, ning

me saame julgust. Me näeme, et me pole maailmas üksi, vaid ta võitleb koos meiega.

Kristuse elu on igal hetkel võitlus ja võit. Ta sai võitu lihtsate inimlike rõõmude vastupandamatust võlust, sai võitu kiusatustest, muundas pidevalt liha vaimuks ning ülendas seda; ta jõudis Kolgata tippu, tõusis Ristile.

Kuid siin tema võitlus ei lõppenud. Ristil ootas teda kiusatus. Viimne kiusatus. Välkkiire hetke jooksul laotas Kurjuse vaim tema nõrkenud silme ette ahvatleva pildi rahulikust, õnnelikust elust: et ta oli asunud – nii näis talle – inimese lihtsale, siledale teele, oli abiellunud, saanud lapsi, inimesed armastasid ja austasid teda; kui ta oli saanud vanaks, istus ta oma maja lävel, meenutas noorpõlve igatsust ning muheles rahulolevalt. Kui hästi, kui targasti ta oli teinud, et asus inimese teele, ning milline meeletus oli tahta lunastada maailma! Milline rõõm pääseda viletsusest, kannatustest ja Ristist!

Selline oli viimne kiusatus, mis tuli silmapilguks vapustama Lunastaja viimseid hetki.

Kuid äkitselt raputas Kristus pead, tegi silmad lahti, nägi, et ta polnud reetnud, polnud kõrvale põiganud, vaid oli täitnud ülesande, mille Jumal oli talle usaldanud; ta polnud abiellunud, polnud elanud õnnelikkude elu, vaid oli jõudnud ohvri tipule, oli naelutatud Ristile.

Ta sulges rahulolevalt silmad. Siis kuuldus võidukas hää: „See on lõpetatud!“

Teisi sõnu: ma olen täitnud oma kohust, mind löödi risti, ma ei langenud kiusatusesse.

See raamat on kirjutatud selleks, et pakkuda võitlevale inimesele ülimalt eeskujut, selleks et näidata, kuidas pole tarvis karta valu, kiusatust ja surma, sest kõike seda saab võita ja see ongi juba võidetud. Kristus kannatas ja sellest peale on kannatus pühitsetud. Kuni viimse hetkeni võitles Kiusatus, et teda eksitada, kuid Kiusatus võideti; Kristus löödi risti, ning sellest peale on surm võidetud.

Igast takistusest tema teekonnal sai võidu ajend ja versta-post. Meil on nüüd silma ees eeskuju, mis avab meile tee ja annab julgust.

See raamat ei ole biograafia, see on jutustus võitlevast inimesest. Seda kirjutades täitsin ma oma kohust. Inimese kohust, kes on palju võidelnud, palju kurvastanud ja palju lootnud. Ma olen kindel, et iga vaba inimene, kes loeb seda armastusest täidetud raamatut, armastab Kristust veel rohkem kui enne.

Puhus kerge jahe tuuleke ning see kandis ta ära.

Tema pea kohal sirendasid tähed otsekui taevale puistatud lillevaip ning maa peal vinetasid kivid, hõõgudes veel päevasest kuumusest. Nii maa peal kui taevast valitses sügav vaikus, mille tekitas öö igavikuline kõne, mis oli vaiksem kui vaikus ise. Ümberringi oli rahu ja õnn; Jumal oli pannud kinni oma silmad – päikese ja kuu – ning oli suikunud. Pilkane pimedus tähistas keskööd. Sellal, kui tema mõtted uitasid omatahtsi, eemal kõigest – milline mõnu, milline üksildus! –, teisesenes õhk äkitselt, muutus raskemaks; see polnud enam Jumala tuuleke, vaid raske ja läppunud hingeõhk, otsekui oleks allpool niiskete viljakate põllulappide keskel mõni loom või eluase lämbudes püüdnud iga hinna eest und leida. Õhk oli muutunud paksuks, ärevaks, selles oli loomade, inimeste, naha ja karvadega olendite leiget hingamist, samuti ahjust võetud leiva, hapuka higi ja naiste juuste võidmiseks tarvitatud loorberiõli kirbet lõhna.

Midagi võis aimata, midagi võis haista, kuid näha polnud midagi. Vähehaaval silmad harjusid ning nüüd võis pimeduses eristada purskkaevutaolisi datlipalme ning ranget sihvakat küpressi, mis oli ööst tumedam, samuti hõreda lehestikuga õlipuid tuulest sasituna, mis hõbedaselt helkisid pimeduses. Haljal maapinnal lebas kohati kobaras, kohati üksikult armetuid neljakandilisi majakesi, mis olid valmistatud ööst, savist ja tellistest ning võõbatud lubjaga valgeks. Lamedatel katustel levitasid linade all või katmatult magavad kehad inimese hingust ja lõhna.

Enam ei olnud vaikne. Õnnis ja üksildane öö täitus ärevusega; põimusid inimeste käed ja jalad, mis ei leidnud rahu, rinnad ohkisid, tuhandest kurgust kerkinud hääled püüdsid sulada ühte, meelegeitel, alistumatud keset tumma, Jumala poolt mahajäetud kaost. Asjatult püüdsid nad leida väljendust oma igatsusele, ning nad hajusid ja raugesid seosetuks pominaks.

Äkitselt kostis küla keskel kõige kõrgema maja katusele vali läbilõikav karje otsekui sisikonnast, mida käristatakse lõhki: „Iisraeli

Jumal! Adonai¹, Iisraeli Jumal, kui kaua veel?“ See polnud inimene, see oli terve küla, mis nägi und ja kisendas, need olid surnute luud, puude juured ja Iisraeli rahva maa. Iisraelimaa oli tuhudes, kuid ei suutnud sünnitada ning kisendas valust.

Mõnda aega oli vaikne. Äkitselt kostis taas, kuid nüüd üleni süüdistusena, täis raevu: „Kui kaua veel? Kui kaua veel?“ Karjatus lõhestas õhku maast taevani. Koerad külas ärkasid ja hakkasid haukuma, naised kambrites kohkusid ning pugesisid meeste kaissu peitu.

Magav noormees võpatas karjatust kuuldes ning tema unenägu kohkus ja põgenes. Mägi muutus läbipaistvaks, nähtavale tuli selle sisemus: see ei koosnenud enam kivist, vaid unest ja peapööritusest; hiiglaste sammul mööda mäe rühkivad tohutud kogud, kellel olid päratud käed, vuntsid, habemed ja kulmud, venisid välja, moonduisid, vajusid laiali ja eemaldusid vähehaaval nagu pilved, mida hajutab tuul; mõne aja pärast olid nad magaja meelekohtade vahele kadunud.

Mõtted kogusid end taas ning tungisid unne; mägi oli jälle kalju, pilved tihenesid, said luu ja liha. Kuuldus ähkvat hingamist, tõtakaid samme; taas kerkis mäeharjale Punahabe, rind eest lahti, paljajalu, õhetav, ning tema taga, kaljurünkade varjus tuhandepäine hingeldav rahvajõuk. Tema kohal laius oskuslikult ehitatud katusega taevavõlv, mille idakaares rippus üksik täht nagu tulekübe. Päev oli lähedal.

Laastukotil lebav mees hingas sügavalt, puhates oma raskest päevatööst. Tema silmalaud võpatasid hetkeks, otsekui oleks Koidutäht neid puudutanud, kuid ta ei ärganud. Raugus oli teda taas vallanud ning ta nägi und. Punahabe oli seisatanud, higi voolas tema kitsalt, sügavate kortsudega laubalt, kaenlaalustest ja jalgadelt. Ta ähkis vihast ja kurnatusest ning hoidis tagasi vandesõna. „Kui kaua veel, Adonai, kui kaua veel?“ pomises ta jõuetult, neelates alla sajatuse. Ent ta raev püsis; ta pöördus ümber ning välgukiirusel laotus tema ette pikk tee. Mägi madaldus, unenägu taandus, inimesed hajusid, ning magaja nägi endast madalamal laotumas värvikirevat Kaananimaad, mustrilist nagu õhuline pits.

Lõuna pool heljus ja väreles Juuda kõrb nagu leopardi selg, ning kaugemal summutas ja neelas valguse püdel mürgine Surnummeri; veel kaugemal paiknes Jahve² käskude valliga ümbritsetud Jeruusalemm, mille sillutisel voolas Jumala ohvrite veri – tallede ja prohvetite veri, taamal laius ebajumalateenistusest rüve Samaaria, mille keskel oli kaev ning mingitud naine sellest vett ammutamas; veel kaugemal, põhjapiiril, päikeseline naeratav haljas Galilea. Unenäo ühest otsast teiseni sirutus Jordani jõgi, Jumala suur tuiksoon, mis voolas ükskõikselts ning andis vett viljatutele liivalagendikele ja aedadele, Ristija Johannesele ja Samaaria uskmatutele, Geneetsareti kaluritele ja hooradele.

Noormees tundis rõõmu, nähes unes püha maad ja püha vett, ning sirutas käe, et neid puudutada; kuid äkitselt võpatas keset sametist pimedust koiduvalguses õhetav Tootatud maa, mis koosnes jahedusest, tuulest ja inimeste iidsetest igatsustest, ning ta kaotas meelemärguse. Teadvusetusse vajudes kuulis ta rämedaid häáli ja vandesõnu, ning taas kerkis keset kaljurahnuksid ja metsviigipuid esile moonduvad, tundmatu, tuhandepäine jõuk. Kuis olid nüüd hiiglased kokku kuivanud, kägaras, kuis olid nad kängunud, nii et habemed lohisesid mööda maad! Kääbuslikud mehikesed lõõtsutasid hingetult, igapähele käes mingi piinariist: ühtedel verised rihmad, teistel jämedad, lamedate peadega naelad, kolm kääbust tassisid rasket risti ning viimane, kõige inetum, kõõrdsilmne, astelpõõsa vitstest pärja.

Punahabe kummardus, silmitses neid ning vangutas halvakspanevalt oma suurt kondist pead. Magaja kuulis teda valjusti mõtlema: „Neil pole usku, seepärast on nad kängunud; neil pole usku, aga mina piinlen sellepärast...“ Ta sirutas oma karvase käe ning osutas kastesele väljale: „Vaadake!“

„Me ei näe midagi, pealik. Pime on.“

„Te ei näe midagi? Teil pole usku!“

„Meil on usku, pealik; seepärast me järgneme sulle. Aga me ei näe midagi.“

„Vaadake terasemalt!“

Mõõgana löikas tema käsi läbi udu ning nähtavale tuli avar väli;

sinine järvesilm helkis naeratades, hajutas udu ning ärkas. Keset põlde, datlipalmide vilus, kõikjal järve kiviklibusel kaldal valendasid külad ja asulad suurte, mune täis linnupesadena.

„Seal see on!“ ütles pealik, osutades suurele asulale keset rohelust. Kolm tuulikut küla kohal olid varakult teinud tiivad lahti ning need pöörlesid tuules.

Noormehe tõmmul näol peegeldus äkitselt hirm. Käeliigutusega püüdis ta peletada unenägu, mis sulges ta silmalaud. Ta pingutas jõudu, et ärgata; see on unenägu, mõtles ta, ma pean ärkama, et sellest vabaneda. Kuid mehikesed sebisid kangekaelselt tema ümber ega tahtnud kuhugi kaduda; metsikute silmadega Punahabe viibutas ähvardavalt sõrmega küla poole väljal ning ütles neile: „Seal see on! Seal ta elab ja pesitseb, käib räbalates ja paljajalu, tegeleb puusepatööga, teeb näo, et see ei ole tema, selleks et pääseda; aga mind ei saa ninapidi vedada. Jumala enda silm on teda märganud, edasi, poisid!“

Ta tahtis liikuma hakata, kuid kääbused hoidsid tema kätest ja jalgadest kinni, ning ta pani jala uuesti maha.

„Kaltsakaid ja paljasjalgseid on palju, pealik, ka puuseppi on palju. Anna meile märku, milline ta on ja kus ta on, et me ta ära tunneksime, muidu ei lähe me kuhugi.“

„Ma kaisutan ja suudlen teda – see on teile märgiks. Lähme nüüd. Tasa, ärge tehke häält! Ta magab praegu. Vaadake ette, et ta ei ärkaks ega põgeneks. Jumala nimel, võtame ta kinni, poisid!“

„Võtame ta kinni, pealik!“ hüüdsid kääbused ühest suust ning liigutasid oma tõntsakaid keresid.

Kuid kõhetu kõõrdsilm, küürakas, kellel oli käes kibuvitsapärg, söandas pealikule vastu vaielda.

„Mina ei lähe kuhugi!“ hüüdis ta. „Mul on sellest villand! Kui palju öid me oleme teda taga ajanud? Kui palju külasid ja maid me oleme läbi käinud? Arvestage ise välja: me tulime esseenide³ eraklast Juuda kõrbes, me tulime Betaaniast, kus asja ees, teist taga lõime maha õnnetu Laatsaruse, me tulime Jordani äärde, kuid Ristija peletas meid sealt minema, sest tema ei olnud see, keda me otsisime. Me läksime sealt minema ja tulime Jeruusalemma, otsi-

sime templist, Annase ja Kaifase paleest, variseride ja kirjatundjate majadest – kuid ilmaasjata! Seal oli ainult kaltsakaid, hoorasid, kerjuseid, vargaid, mõrtsukaid, ning me läksime sealt minema. Me läksime läbi äraneetud Samaaria, tulime Galileasse, käisime läbi Magdala, Kaana, Kapernauma, Betsaida. Me tuhnisime kõigis hütides, kõigis paatides, ja kui me leidsime mõne vaga, mõne jumalakartliku, hüüdsime talle: „Sina oledki see! Miks sa varjad end? Tõuse ja päästa Iisrael!“ See aga kohkus ja pistis karjuma: „Mina ei ole see! Mina ei ole see!“, tormates veini, kaartide ja naiste juurde, jõi end täis, vandus ja hooras, näitamaks, et ta on patune ega ole see, keda me otsime... Anna andeks, pealik, aga siin on sama lugu – ilmaasjata ajame teda taga, me ei leia teda. Ta ei ole veel sündinud.“

„Uskmatu Toomas!“ ütles Punahabe naerdes, võttis tal turjast kinni ja hoidis teda mõne hetke õhus. „Uskmatu Toomas, sa meeldid mulle!“

Ning pöördus ülejäänute poole: „Tema on astel, meie oleme tööloomad; ta torgib meid, et me laisaks ei läheks!“

Küürakas tõi kuuldavale valukarje ning Punahabe pani ta uuesti maha. Ta puhkes taas naerma, silmitsedes kirevat salka.

„Kui palju meid on?“ küsis ta. „Kaksteist, Iisraeli igast suguharust üks. Kuradid, inglid, hiiglased, kääbused, jumalalapsed ja heidikud, võtke, nagu süda lustib!“

Ta oli heas tujus, tema ümmargused kullisilmad särasid. Ta sirutas käe, võttis ühel raevukalt ja hellalt turjast, tõstis naerdes maast lahti, pani tagasi maha ja võttis teise.

„Tere hommikust, kitsipungast juudinägu, ussikeel, nobenäpp. Ja sina, röövlilõust, lobamokk ja prassija. Ning sina, jumalakartlik argpüks; sa ei varasta, sa ei tapa, sa ei maga teise mehe naisega, sest sa kardad – kõigi su vooruste emaks on hirm. Ning sina, väsimatu eesel, kes sa talud nurisemata peksu, nälga, janu ja külma, sa isetu tööriigaja ja pannilakkuja – kõigi su vooruste emaks on su armetus. Ja sina, vana kaval rebane, kes sa jääd lõvikoopu uksele seisma ega tule lähemale. Ning sina, tasane lammas, kes sa määgides järgned Jumalale, kes su nahka pistab. Ning sina, petis leviit, kes sa

müüd Jumalat tükikaupa, kõrtsmik, kes sa joodad inimesi Jumalaga, nii et nad avavad sulle oma kukru ja südame, sa jumalasuli. Ja sina, salalik, põdur ja jonnakas askeet, kes sa teed endale salaliku Jumala omaenda näo järgi, põdura ja jonnaka, kelle ette sa põlvitad ja keda sa kummardad, sest ta on nagu sina. Ning sina, rahavahe-taja hingega, kes sa istud lävel, pistad käe kotti ja annad armuande vaestele, annetad Jumalale, pead arvet ja kirjutad: nii ja nii palju sellele ja sellele sel päeval ja sel kellaajal, sa annad käsu, et arveraa-mat pandaks sulle hauda kaasa, et sa saaksid selle Jumala ees lahti lüüa, teha temaga sotid selgeks ning igaviku miljonid tasku pista. Ning sina, võlts sõnadetegija, kes sa tallad jalge alla kõik Jumala käsud, varastad, magad teiste meeste naistega, tapad, ning seejärel valad pisaraid, peksad endale vastu rinda, võtad kandle ja teed oma pattudest laulu; sa tead, kavalpea, et Jumal annab laulikule⁴ kõik andeks, sest ta armastab hullupööra patuste laulu. Ja sina, Toomas, terav astel meie tagumikus, ning mina, meeletu, kes ma tühja tuult taga ajan, hüljates oma naise ja lapsed ning otsides Messiast! Kõik koos, kuradid ja inglid, hiiglased ja kääbused, oleme oma üritusele vajalikud; võtame ta kinni, poisid!

Ta puhkes naerma, sülgas endale pihku ning astus suure sammu.

„Võtame ta kinni, poisid!“ hüüdis ta veel kord ning tõttas jook-susammul alla Naatsareti poole.

Inimesed ja mäed muutusid suitsuks ning hajusid, unised silmad täitusid unenägudeta pimedusega; põhjatus unes polnud kuulda midagi peale suurte, raskete sammude, mis tümpsides tulid mäest alla.

Magaja süda peksis valjusti. „Nad tulevad! Nad tulevad!“ kuulis ta läbilõikavat häält oma sisemuses. Ta hüppas püsti – nii tundus talle unes –, pani hõõvelpingi tõkkeks ukse ette ning kuhjas sellele kõik oma tööriistad – pikkhöövliid, hõövliid, saed, haamrid, vasa-rad, kruvikeerajad –, samuti raske risti, mida ta neil päevil oli meis-terdanud, sirutas end taas laastukotile ning jäi ootama.

See oli kummaline rahutus: ärevakstegev, tihe ja tihke; polnud kuulda ei küla ega Jumala hingamist; kõik, isegi kurat, kes kunagi ei

maga, oli neelatud sügavasse musta pimedusse – oli see uni, surm, surematu, Jumal? Noormees võpatas; ta aistis ohtu, võttis kogu oma jõu kokku, sirutas käe lämbuva kurgu poole ning ärkas.

Ta oli üleni higine. Ta ei mäletanud oma unenäost midagi peale selle, et keegi ajas teda taga. Kes see oli? Üksainus? Rahvahulk? Inimesed? Kuradid? Ta ei mäletanud. Ta teritas kõrvu ning kuulatas; öövaikuses oli kuulda paljusid hingetõmbeid, küla hingamist; kusagil sahis es puu, koer ulgus kaeblikult, küla teises servas uinutas ema tasa ja kannatlikult oma last. Öö oli täis tuttavaid, armsaid sosinaid ja ohkeid, maa kõneles, Jumal kõneles, ning noormees rahunes; korraks oli tal olnud hirm, et ta on üks maailmas.

Kõrvalhütist, kus magasid vanemad, kuuldus tema elatanud isa katkendlikku hingamist; õnnetuke ei saanud magada ning maigutas suure pingutusega suud, et rääkida; juba aastaid nägi ta vaeva, et inimhäält kuuldavale tuua, ent halvatuna asemel lamades ei suutnud ta oma keelt liigutada. Ta higistas, pingutas, sülg jooksis, ning mõnikord, pärast kohutavat pingutust, õnnestus tal meelt heites silphaaval lausuda üks sõna, üksainus, alati seesama: „A-donai!“ Adonai, mitte midagi muud, Adonai... Kui ta oli hääldanud terve sõna, rahunes ta üheks-kaheks tunniks; siis haaras rahutus teda taas ning ta hakkas uuesti suud maigutama.

„Minu süü... Minu süü“, pomises noormees ning ta silmad läksid märjaks. „Minu süü...“

Poeg kuulis öövaikuses isa hirmunud agooniat ning ka teda valdas hirm; temagi hakkas tahtmatult suud maigutama ning higistama. Ta pani silmad kinni, püüdis kuulata, mida teeb tema vana isa, selleks et teha sedasama. Ta ohkis, tõi kuuldavale meelegeitlikku, ebamäärast mõminat ning jäi uuesti magama.

Sel hetkel, kui ta uuesti suikus, vappus maja, hõõvelpink lükati kõrvale, tööriistad ja rist kukkusid maha, uks avanes ning lävel seisis hiiglaslik irvitav Punahabe, käed kaisutuseks välja sirutatud.

Noormees ärkas karjatades.